

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta komission asetukseksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottaville yrityksille myönnettävään vähämerkityksiseen tukeen (SGEI de minimis -asetus)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta komission asetukseksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottaville yrityksille myönnettävään vähämerkityksiseen tukeen (SGEI de minimis -asetus) (U 10/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta komission asetukseksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottaville yrityksille myönnettävään vähämerkityksiseen tukeen (SGEI de minimis -asetus) (U 10/2023 vp): Talousvaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 18/2023 vp - U 10/2023 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Elisa Fagerström, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Peter Karlsson, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- johtava asiantuntija Annaliisa Oksanen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen Kuntaliitto
- Keskuskauppakamari

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ JA JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

U 10/2023 vp

Asetusehdotuksessa esitetään nykyiseen asetukseen verrattuna kolmea muutosta, joista ensimmäinen on jäsenvaltion yhdelle yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palvelujen tarjoajalle kolmen vuoden aikana myöntämän vähämerkityksisen tuen enimmäismäärän korottaminen 500 000 eurosta 650 000 euroon. Toinen merkittävä muutos on läpinäkyvyyttä koskevien vaatimusten tiukentaminen ottamalla käyttöön pakollinen kansallinen tai EU:n tason julkinen rekisteri. Kolmas muutos koskee asetuksen tiettyjen käsitteiden yhdenmukaistamista vähämerkityksistä tukea koskevan yleisen asetuksen (EU) No 1407/2013 kanssa.

UJ 18/2023 vp - U 10/2023 vp

Euroopan komissio julkaisi 19.4.2023 ensimmäisen luonnoksen asetuksen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottaville yrityksille myönnettävään vähämerkityksiseen tukeen (ns. SGEI de minimis -asetus) (EU) N:o 360/2012 muuttamisesta, josta annettiin eduskunnalle 25.5.2023 U-kirjelmä (U 10/2023 vp). Esityksessä oli kaksi keskeistä muutosehdotusta: Ensimmäinen esitettiin SGEI de minimis –tuen enimmäismäärän korotusta. Toiseksi esitettiin kansallisen tai EU-tason keskusrekisterin perustamista tuen enimmäismäärän seuranta varten. Suomen kommentit ensimmäisestä asetusluonnoksesta toimitettiin virallisen kuulemisen aikana 19.04.-01.06.2023. Asetusluonnoksesta järjestettiin jäsenvaltioiden ja komission välinen puhelinkokous 24.5.2023.

Ensimmäisestä asetusluonnoksesta saadun palautteen perusteella komissio julkaisi toisen asetusluonnoksen 4.8.2023. Toisessa asetusluonnoksessa SGEI de minimis –tuen enimmäismäärää on korotettu verrattuna komission ensimmäiseen asetusluonnokseen. Lisäksi ensimmäisessä asetusluonnoksessa ehdotetun kansallisen tai EU-tason keskusrekisterin perustamisen määräaika on pidennetty kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen.

Toisesta asetusluonnoksesta järjestetään jäsenvaltioiden ja komission välinen puhelinkokous 4.9.2023. Suomen alustavat kirjalliset kommentit toimitetaan komissiolle määräajan mukaisesti 4.9.2023 ja lopullinen kanta toimitetaan sen valmistuttua. Komission on tarkoitus hyväksyä asetus vuoden 2023 loppuun mennessä kuultuaan jäsenvaltioita. Uuden asetuksen olisi tarkoitus astua voimaan 1.1.2024.

Valtioneuvoston kanta

U 10/2023 vp

Komission ehdotus SGEI de minimis -asetuksen muuttamisesta vastaa sisällöltään komission ehdotusta yleisen de minimis -asetuksen muuttamisesta. Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksen de minimis –asetuksen muuttamiseen valtioneuvoston kirjelmässä U 95/2022 vp. Osallistukseen SGEI de minimis -asetusehdotuksen käsittelyyn neuvoa-antavassa komiteassa valtio-

Valiokunnan lausunto TaVL 7/2023 vp

neuvosto toteaa vastaavasti kuin de minimis -asetuksen osalta kirjelmässä U 92/2022 vp seuraavaa:

Valtioneuvosto pitää komission ehdotusta pääosin kannatettavana.

Valtioneuvosto katsoo, että SGEI de minimis -tuen enimmäisrajan nosto 650 000 euroon on lähtökohtaisesti perusteltua inflaatiokehityksen johdosta. Valtioneuvosto katsoo, että SGEI de minimis -tuen enimmäismäärän pitäminen suhteellisen alhaisena on perusteltua kilpailu- ja sisämarkkinapolitiikan näkökulmasta. SGEI de minimis -tuki voi kohdentua mihin tahansa yrityksen kustannuksiin ja voi pitää sisällään toimintatukea, minkä johdosta tukirajan nostaminen merkittävästi saattaisi kasvattaa kilpailun vääristymisen uhkaa. Ottaen huomioon jäsenvaltioiden hyvin erilaiset määrärahat kansallisiin de minimis ja SGEI de minimis -tukiin, tukirajojen merkittävä nostaminen saattaisi lisätä tukikilpailun riskiä sisämarkkinoilla ja johtaa kilpailua vääristävään tukipolitiikkaan jäsenvaltioiden välillä. Valtioneuvosto suhtautuu tästä syystä kriittisesti ehdotettuun korkeampaan enimmäisrajan nostoon.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission ehdotukseen velvoittaa jäsenvaltiot seuraamaan tuen enimmäismääriä kansallisen tai EU:n tason keskusrekisterin avulla. Keskusrekisterin perustaminen yksinkertaistaisi ja tehostaisi de minimis ja SGEI de minimis -tukien läpinäkyvyyttä, seurantaa ja vaikuttavuuden arviointia sekä tietoa tukien kohdentumisesta. Keskusrekisterin perustaminen lisäisi myös oikeusvarmuutta tuen myöntäjien ja tuensaajien osalta. Keskusrekisteri mahdollistaisi myös eri viranomaisten tietoaineistojen yhdenmukaistamisen ja laadukkaan hallinnan. Valtioneuvosto pitää kuitenkin komission ehdotuksen mukaista kuuden kuukauden siirtymäaika keskusrekisterin käyttöönottoon lyhyenä ja toteaa, että siirtymäajan tulisi riittävien täytäntöönpanotoimien takia olla vähintään 18 kuukautta.

UJ 18/2023 vp - U 10/2023 vp

U-kirjelmässä U 10/2023 vp esitettyjä kantoja täsmennetään seuraavasti:

Tuen enimmäismäärien korotus

SGEI de minimis -tuen yleisen yritysکوhtaisen enimmäisrajan nosto 700 000 euroon nykyisestä 500 000 eurosta ja aiemmin ehdotetusta 650 000 eurosta on valtioneuvoston näkemyksen mukaan edelleen lähtökohtaisesti perusteltua inflaatiokehityksen johdosta. Tuen yritysکوhtaisen kumulaatioperusteen ehdotettu muuttaminen kolmesta verovuodesta kolmeen vuoteen on kannatettavaa kumuloitumisen tarkastelun helpottamiseksi.

Kansallisen tai EU-tason keskusrekisterin perustaminen

Valtioneuvosto kannattaa keskusrekisterin perustamiseen annettavan siirtymäajan pidennystä kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Pidennetty siirtymäaika mahdollistaa riittävän ajan tarvittaville kansallisille täytäntöönpanotoimille.

Valiokunnan lausunto TaVL 7/2023 vp

Asetusluonnoksen ehdotus jäsenmaiden päätäntävällä alle 1 000 euron SGEI de minimis ja de minimis –tukien rajaamisesta pois rekisteristä on valtioneuvoston näkemyksen mukaan ymmärrettävää hallinnollisen taakan rajauksen näkökulmasta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen tausta ja tavoitteet

Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvillä palveluilla eli SGEI-palveluilla tarkoitetaan kansalaisille tärkeää tai yhteiskunnan toimivuuden kannalta merkittävää palvelua. Erityisen SGEI-palveluja koskevan valtioneuvoston päätöksen nojalla yksittäisen SGEI-palvelun toimivuus voidaan turvata markkinapuutetilanteessa. Tämä edellyttää usein palvelutuotannon rahoittamista julkisista varoista kompensationsa yritykselle annettavasta julkisen palvelun velvoitteesta.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklojen mukaan EU:n valtioneuvoston päätöksen kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan. EU:n valtioneuvoston perusperiaate on, että valtioneuvoston tulee tehdä ilmoitus Euroopan komissiolle eikä tukea saa myöntää, ennen kuin komissio on hyväksynyt tuen yhteismarkkinoille soveltuvaksi. Tähän sääntöön on useita poikkeuksia. Yksi näistä poikkeuksista sisältyy komission asetukseen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklojen soveltamisesta vähämerkitykselliseen SGEI-palveluille myönnettävään tukeen (SGEI de minimis -asetus).

Euroopan komissio antoi 19.4.2023 ehdotuksen uudeksi SGEI de minimis -asetukseksi. Komissio ehdottaa, että SGEI de minimis -asetuksen mukaista vähämerkityksisen tuen euromääräistä enimmäismäärää korotetaan niin, että nykyistä suurempi osa julkisen palveluvelvoitteen kohteena olevalle yritykselle maksettavasta kompensatiosta voidaan katsoa vähämerkityksiseksi SGEI-tueksi. Uusi asetus korvaa nykyisen SGEI de minimis -asetuksen. Asetuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2024 ja se on voimassa vuoden 2030 loppuun saakka. Ehdotus liittyy laajempaan EU:n valtioneuvoston päätösten uudistukseen. Myös yleinen valtioneuvoston päätöksen de minimis -asetus on parhaillaan uudistettavana, ja talousvaliokunta on antanut ehdotuksesta lausuntonsa (TaVL 81/2022 vp — U 95/2022 vp). Nyt annettu komission ehdotus SGEI de minimis -tukien sääntelystä vastaa pitkälti aiemmin annettua ehdotusta yleisistä vähämerkityksisistä tuista.

Talousvaliokunta pitää ehdotusta perusteltuna ja kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Keskeisten ehdotusten arviointia

Vähämerkityksisen SGEI-palveluihin myönnettävän tuen enimmäismäärän korottaminen

Voimassa olevassa SGEI de minimis -asetuksessa (EU) N:o 360/2012 vähämerkityksellisen tuen enimmäismääräksi on määritetty 500 000 euroa SGEI-palveluntarjoajaa kohden kolmen peräkkäisen verovuoden aikana. Enimmäismäärässä huomioidaan kaikkien viranomaisten myöntämät vähämerkityksiset SGEI-tuet.

Valiokunnan lausunto TaVL 7/2023 vp

Komissio ehdottaa SGEI de minimis -tuen enimmäismäärää korotettavaksi niin, että se olisi nykyisen 500 000 euron sijasta 700 000 euroa. Komissio perustelee ehdotusta inflaatiokehityksellä. Tuen enimmäismäärää korotettiin viimeksi vuonna 2006. Talousvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin inflaatiokehitystä vastaavia korotuksia vähämerkityksellisen tuen määrään perusteltuina.

Lisäksi komissio ehdottaa, että tuen enimmäismäärän seurantajakso olisi kolmen verovuoden sijasta kolme kalenterivuotta. Talousvaliokunta kannattaa ehdotusta, koska se selkeyttää ja yksinkertaistaa tuen kumulaatioseurantaa.

Kansallisen tai EU:n tason keskusrekisterin perustaminen

Komissio ehdottaa, että SGEI de minimis -tukien enimmäismäärän seuranta varten perustetaan joko kansallinen tai EU:n tason keskusrekisteri. Rekisterin avulla komissio voisi tarkistaa, että vähämerkityksellistä tukea koskevien sääntöjen nojalla myönnetty tuki on EU:n valtiontukisääntöjen vaatimusten mukaista ja että tuen kasautumista koskevia sääntöjä noudatetaan. Jäsenvaltiot voivat itse päättää, ottavatko ne käyttöön EU-tason rekisterin vai kansallisen rekisterin. Rekisteriin merkittäisiin sekä yritykselle myönnettyt yleiset de minimis -tuet että SGEI de minimis -tuet.

Talousvaliokunta kannattaa ehdotusta ja pitää sitä merkittävänä parannuksena verrattuna nykyiseen järjestelmään, jossa tuen määrän seuraaminen perustuu suuressa osassa jäsenmaita yritysten omiin ilmoituksiin. Näin ollen tuen kasautumisen seuranta ei kaikin osin ole aukotonta ja läpinäkyvää. Keskusrekisterin perustaminen parantaisi myös yleisten de minimis -tukien ja SGEI de minimis -tukien vaikuttavuuden arviointia sekä tehostaisi niiden valvontaa.

Muita huomioita

Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan Suomessa SGEI de minimis -asetusta on sovellettu vain kahdessa valtiontukiohjelmassa. Osa jäsenvaltioista kuitenkin hyödyntää SGEI-valtiontukisääntelyä selvästi enemmän. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jäsenvaltiot lähtökohtaisesti itse määrittelevät, mitkä palvelut ovat komission SGEI de minimis -asetuksen soveltamisalaan kuuluvia yhteiskunnan toimivuuden kannalta merkittäviä palveluita. Tämä johtuu siitä, että eri jäsenmaissa yhteiskunnallisesti merkittävät palvelut voivat olla osin erilaisia esimerkiksi maantieteellisten eroavuuksien vuoksi. Toisaalta SGEI-tuen myöntämisen edellytyksenä on aina markkinapuutetilanne eli kyse on palvelusta, jota ei voida hoitaa markkinaehtoisesti yksityisten yritysten toimesta. Tämän takia SGEI-palveluihin liittyviä vähämerkityksisiä tukia ei lähtökohtaisesti pidetä kilpailua vääristävinä. Valiokunta korostaa, että jatkoneuvotteluissa on pyrittävä varmistamaan, että tuen edellytyksenä on aina aito markkinapuutetilanne eivätkä julkisen palvelun velvoitteesta yrityksille maksettavat korvaukset ole ylikompensoivia.

Valiokunta ilmaisee vakavan huolensa EU:n valtiontukipolitiikan yleisestä suunnasta. Koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan yrityksiin kohdistuvien vaikutusten lieventämiseksi komissio on hyväksynyt ja pitänyt tilapäisesti voimassa useita lievennyksiä EU:n valtiontukisääntöihin. Kriisitoimet ovat olleet perusteltuja, mutta niiden voimassaoloa on jatkettu jo useita kertoja. Vaarana on, että alun perin tilapäiseksi tarkoitettu valtiontukisääntely jää pysyväksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 7/2023 vp

EU:n valtiontukisääntelyn rapautuminen johtaa väistämättä jäsenmaiden väliseen tukikilpailuun ja vakaviin sisämarkkinoiden vääristymiin. On myös selvää, että osalla jäsenmaista on muita jäsenmaita paremmat mahdollisuudet ja halua tukea yrityksiään laajamittaisilla valtiontuilla. Talousvaliokunta pitää viimeaikaista kehitystä erittäin vahingollisena sisämarkkinoiden toiminnalle ja Suomelle haitallisena. Valiokunta korostaa aktiivisen ja pitkäjänteisen EU-vaikuttamistyön merkitystä EU:n valtiontukisääntelyyn vaikuttamiseksi ja pitää tärkeänä, että Suomella on selkeät kannat ja Suomen kilpailukykyä tukevat toiminta- ja vaikuttamissuunnitelmat myös siltä varalta, että EU:n valtiontukivalvonnan joustot jäävät pysyviksi tai suunniteltua pidempiaikaisiksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 15.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Joakim Strand r
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Riitta Mäkinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johanna Rihto-Kekkonen